

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**
Yazı: **35**

Amazonlar ve Dionysos

Doç. Dr. Haluk Berkmen

Lesbos (Midilli) adasında M.Ö. 1500 ile 1000 yılları arasında yaşamış olan Amazonların Asya kökenli savaşçı kadınlar olduğu biliniyor. Bugünkü Bodrum'da (Halikarnas'ta) yaşamış olan tarihçi Herodot (M.Ö. 484 – 425) Amazonların İskit (Saka) dilini konuştuklarını ve Karadeniz'in kuzeyinden Ege bölgesine geldiklerini yazmıştır. Amazon sözü **Ama-As-On** (Evrensel As ana) şeklinde ayrıştırıldığında Amazonların Asya kökenli bir halk oldukları ve Türkçe konuştukları anlaşılıyor. Karadeniz kıyısındaki Sinop şehri ile Ege bölgesindeki İzmir, Assos ve Baf (Paphos) şehirlerini de kuranlar savaşçı Amazon kadınlarıdır. Saka kültürünün Akdeniz'deki Kıbrıs ve Girit adalarına kadar uzandığı biliniyor. Zira Kıbrıs'ta da bir Paphos şehri bulunuyor. Kesin olmamakla birlikte Kıbrıs adasındaki okunması günümüzde bile başarısız olmuş olan **Eto-Kıbrıs** yazısı ile Girit'teki **Lineer-A** yazılarının Asya kökenli Saka yazıları oldukları görüşümdedir. Amazonların M.Ö. 1100 yıllarında Truva şehrine saldıran Yunan ordusuna karşı durup şehrin savunmasına yardım ettikleri kayıtlıdır (2 sayılı **Yazının Gelişimi** ve 23 sayılı **Ege Adalarında Türk Dili** başlıklı yazılarıma bakınız).

Günümüzde varlığını sürdüren Çuvaş dili kadim Amazonların konuştuğu Saka diline en yakın olan dildir. Anadolu Türkçesinde 'z' ile biten sözcükler Çuvaşçada 'r' ile biter. Örneğin, /kız/ sözünün Çuvaş dilindeki karşılığı /hır/ sözüdür. Burada kadim Türkçedeki genizden gelen 'kh' sesinden oluşan **'khız'** sözü Anadolu Türkçesinde 'kız', Çuvaşçada 'hır' şekline dönüştüğünü anlıyoruz. Amazonların bakire olan yönetici kadın liderine **Hır-Ana** deniyordu. İzmir adının kökeni de 'Hır-ana' olup **HırAna** → **Zmirna** → **İzmir** dönüşümlerini geçirdiği görüşümdedir.

Üstteki iki resimde savaşçı Amazon kadınların at kültürünü Asya'dan getirdikleri ve Asya tipi yay kullandıkları görülüyor. Örgülü uzun pantolon-çorap giymelerinin nedeni de ata bindikleri içindir. Amazonlar yılda bir kere Karadeniz kıyılarına sefer yapıp Saka erkekleriyle ilişkiye girerler, doğurdukları erkek çocukları kurban edip kızları yetiştirirlerdi. Adalarında sadece kadınlar bulunduğundan "kadın-kadına sevişme" anlamına gelen '**lesbiyenlik**' sözü yaşadıkları Lesbos adasına atfen kullanıla gelmiştir.

Lesbos adasına gelen **Dionysos** ölümlü Semele ile ölümsüz tanrı Zeus'un oğlu olarak kendini tanıtmış, zamanla şarap tanrısı Bacchus ile özdeşleştirilmiştir. Dionysos adındaki 'Dio' kök sözcüğü tanrı anlamına gelen '**Teo**' sözünden dönüşmüştür. Fransızcada '**Dieux**' /tanrı/ demektir. Amazonların insan kurban ettikleri törenlere katılan Dionysos, dans, müzik, şarap, deli bal ve zehirli sarmaşığın tüketildiği mistik ayinlerin yöneticisi olmuştur. Zamanla bu tören ve ayinler '**Dionysos kültü**' olarak yaygınlaşmış, asil olmayan ve "pleb" denen Roma halkı arasında büyük ilgi görmüştür.

Amazonların yok oluşlarından sonra da devam etmiş olan Dionysos kültü, Etrüsk ve Roma halkı tarafından benimsenmiş, insan yerine boğa veya koç kurban edilmeye başlanmıştır. İnsanları ve genç erkekleri transa geçtikten sonra kurban eden Amazonlar, törenlerini şarap tanrısı Bacchus'e adıyorlardı. **Bacchus** (Baküs) ayinlerine katılan Amazonlara **Bacchai** veya **Bacchae** dendiğini Euripides'in tiyatro eserlerinden (trajedilerinden) öğreniyoruz. M.Ö. 480 – 406 yılları arasında yaşamış Atinalı Euripides transa geçmiş Bachae'lerin kendilerini isteyerek Bacchus'a kurban ettiklerini de yazmıştır.

Roma belgelerinde boğa kurban etme törenini yöneten kişiye "**Boukolos**" veya baş-rahip anlamına gelen "**Archiboukolos**" denirdi. Keza, 'trajedi' sözünün aslı *tragodia* olup, "**keçinin** (tragos'un) **kurban edilişi**" anlamını taşır. İstanbul'daki Dragos tepesi de "keçi tepesi" demektir. Boğa ve yabani keçi simgelerinin Asya kökenli olduklarından **B Harfinin Gelişimi** başlıklı 29 sayılı ve yabani keçi boynuzu şeklindeki kutsal kadehlerden 20 sayılı **AND-İÇME Kadehleri** başlıklı yazılarımda söz ettim. M.Ö. 400 yıllarına ait olan alttaki kulplu kaptan Bachae'ler tarafından kurban edilmeye hazırlanan bir delikanlı ve sağ tarafta sakallı Dionysos resmedilmiştir.

